

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

ท่ามกลางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504) ที่มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและมีความเจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็ว เป็นผลทำให้เมืองต่าง ๆ ในประเทศไทยมีความเจริญไม่ทัดเทียมกัน เมืองใดที่มีสภาพเศรษฐกิจเจริญ เช่น กรุงเทพมหานคร สงขลา เชียงใหม่ เป็นต้น จะมีประชากรจำนวนมากอาศัยอยู่ ซึ่งประชากรเหล่านี้จะมีทั้งบุคคลที่เป็นคนในพื้นที่ดั้งเดิม และประชากรที่ย้ายถิ่นมาจากภูมิภาคอื่นทั้งภายในประเทศ และระหว่างประเทศ

ในการย้ายถิ่นภายในประเทศจะเป็นการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรม ที่มีปัญหา เช่น การไร้ที่ดินทำกิน ปัญหาราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ และปัญหาความแห้งแล้ง เป็นต้น จากเขตชนบทไปสู่เขตเมือง (โสภณ นันทวิสุทธิวงศ์ 2545 : 1)

ส่วนการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ จะเป็นการย้ายจากประเทศที่กำลังพัฒนา ไปสู่ประเทศพัฒนาแล้ว หรือประเทศที่พัฒนาสูงกว่า จะเป็นประเทศรับแรงงานต่างชาติจากประเทศที่พัฒนาน้อยกว่า และประเทศกำลังพัฒนา จะเป็นประเทศรับแรงงานต่างชาติจากประเทศเพื่อนบ้าน (Sassen 1994 : 97-113)

จะเห็นได้ว่าการเคลื่อนย้ายของบุคคลทั้งการย้ายถิ่นภายในประเทศ และระหว่างประเทศ เป็นการเคลื่อนย้าย ที่มาจากเงื่อนไขทางเศรษฐกิจของตัวผู้ย้ายถิ่นเองแล้ว ก็ยังมีเงื่อนไขที่มาจากความต้องการแรงงาน ที่เป็นเสมือนสิ่งดึงดูดให้ผู้ย้ายถิ่นอพยพเข้าไปอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งจากการศึกษาของ ศรีนคร วงศ์ใจ (2543) , วีระชัย ศาสตราศรัย (2545) และเกรียงศักดิ์ ผ่องโสภณ สะท้อนให้เห็นว่า การที่แรงงานเคลื่อนย้ายไปในพื้นที่ต่าง ๆ มีสาเหตุมาจากพื้นที่นั้น ๆ มีความขาดแคลนแรงงานไร้ฝีมือบางประเภท โดยเฉพาะงานที่ใช้ความรู้ต่ำ อันตรายสูง (danger) งานหนักยากลำบาก (diffical) และงานสกปรก (dirty) ที่ต่างประเทศเรียกว่า 3 D ในขณะที่คนไทยเรียกว่า 3 คี ได้แก่ งานที่มีคิซุอิ (ลำบาก) คิดานาคิ (สกปรก) และคิเค็ง (อันตราย) ซึ่งลักษณะงานดังกล่าวอยู่ในกิจกรรมสำคัญ ดังนี้

- 1.1 กิจการประมงทะเล
- 1.2 กิจการผลิตอ้อย
- 1.3 กิจการผลิตยางพารา
- 1.4 กิจการงานขนส่งถ่ายสินค้า และกิจการอุตสาหกรรม
- 1.5 กิจการอื่น ๆ เช่น รับจ้างภาคเกษตร ทำงานบ้าน

ซึ่งงานทั้ง 5 ประเภทนี้ คนไทยในท้องถิ่นไม่นิยมทำกัน โดยเฉพาะอาชีพประมงขนาดใหญ่ และเกษตรกรรม จากผลงานวิจัยของ เอกสิทธิ์ สองเมือง (2545) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยงยุทธ แฉล้มวงษ์และคณะ (2539) พบว่า สาเหตุที่คนไทยส่วนใหญ่ไม่นิยมทำอาชีพเหล่านี้เนื่องจาก มองว่าเป็นงานหนัก สกปรก ส่งผลทำให้มีการขาดแคลนแรงงานเกิดขึ้น นายจ้างจึงต้องหาแรงงานอพยพที่มาจากพื้นที่อื่น ๆ เช่น แรงงานอีสาน แรงงานต่างด้าว เป็นต้น แต่นายจ้างส่วนใหญ่จะนิยมจ้างแรงงานต่างด้าวมากกว่าแรงงานอีสาน ทั้งนี้เนื่องจากคนพม่ามีความขยัน อดทน ไม่เกียจงาน ไม่เข้า-ออกงานบ่อย และมีค่าจ้างถูกกว่า

เมื่อคนในพื้นที่มีความต้องการแรงงานต่างด้าว เป็นผลทำให้มีแรงงานต่างด้าวอพยพเข้ามาทำงานในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก มีทั้งแรงงานลาว พม่า กัมพูชา เป็นต้น แต่จากการศึกษาของ ภณิศร์ มีกุล (2538:85) พบว่า แรงงานที่เข้ามาในประเทศไทยมากที่สุด ก็คือแรงงานพม่า ซึ่งสอดคล้องกับสถิติจำนวนแรงงาน ที่มารายงานตัวกับสำนักบริหารแรงงานต่างด้าว ดังนี้

ปี	พม่า	กัมพูชา	ลาว
2541	79,057	10,593	1,261
2542	89,318	9,492	1,164
2543	90,724	7,921	1,011
2544	451,335	57,556	59,358
2545	349,264	38,614	42,196
2546	247,791	19,675	21,314
2547	905,881	181,579	181,614

ที่มา: ศูนย์ปฏิบัติการจัดระบบการทำงานของคนต่างด้าว ๔ กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน

จากสถิติจะเห็นได้ว่า ในทุกปีจะมีแรงงานพม่าที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยจำนวนมาก ซึ่งมากกว่าแรงงานต่างด้าวจากทั้ง กัมพูชาและลาว โดยเฉพาะในปี พ.ศ.2547 มีคนพม่าเข้ามาทำงานในประเทศไทยสูงถึง 905,881 คน

เมื่อคนพม่าเข้ามาทำงานในประเทศไทยแล้ว ก็จะกระจายไปทำงานในภูมิภาคต่าง ๆ ทั้งในภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง เป็นต้น ซึ่งในแต่ละภาคก็จะมีจำนวนการเข้ามาของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า มากน้อยแตกต่างกันออกไปโดยเราสามารถสังเกตได้จากสถิติดังนี้

ภาค	จำนวนนายจ้าง	แรงงานพม่า
รวมทั้งประเทศ	203,864	625,886
กรุงเทพมหานคร	64,122	105,126
ภาคกลาง	37,907	153,769
ภาคตะวันออก	21,171	36,431
ภาคตะวันตก	11,064	46,217
ภาคเหนือ	30,169	128,292
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	9,030	3,082
ภาคใต้	30,401	152,969
- สุราษฎร์ธานี	5,705	30,760

ที่มา : ศูนย์ปฏิบัติการจัดระบบการทำงานของคนต่างด้าว ฯ (ศจต.)กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน (16 กุมภาพันธ์ 2548)

จากสถิติจำนวนแรงงานพม่าที่เข้ามาในประเทศไทย และได้กระจายไปทำงานในภูมิภาคต่าง ๆ นั้น จะเห็นได้ว่าจะมีแรงงานพม่าเข้าไปทำงานในภาคใต้มากที่สุด ถึง 152,969 คน รองลงมาก็คือ ภาคกลาง จำนวน 105,769 คน ส่วนภาคที่มีแรงงานพม่าเข้ามาน้อยที่สุดก็คือ ภาคตะวันออก จำนวน 36,431 คน

ในส่วนของภาคใต้ แรงงานพม่าก็จะกระจายไปทั่วทุกจังหวัดของภาคใต้ เช่น ภูเก็ต สงขลา และสุราษฎร์ธานี เป็นต้น (โกสินทร์ บุญสร้าง 2546:46) โดยเฉพาะ จ.สุราษฎร์ธานี จากสถิติในตาราง จะเห็นได้ว่ามีแรงงานพม้าย้ายถิ่นไปทำงานเป็นจำนวนมากถึง 30,760 คน ในจำนวนแรงงานพม่าทั้งหมดที่ย้ายเข้ามาทำงานในสุราษฎร์ธานีนั้น จะมีทั้งแรงงานที่เป็นเชื้อสาย

พม่า และชนกลุ่มน้อยในพม่า เช่น คนมอญ กระเหรี่ยง ไทยใหญ่ เป็นต้น จากการสัมภาษณ์คุณ ปฎิมา ตั้งปรัชญากุล ผู้จัดการเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน ได้กล่าวว่า แรงงานพม่าที่เข้ามาในเมืองไทย และกระจายไปยังจังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้ ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นคนพม่า เชื้อสายมอญ มากกว่าเชื้อสายอื่น ๆ

แม้ว่าในปัจจุบันนี้ มีคนมอญจะย้ายถิ่นเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก แต่การย้ายถิ่นเข้ามาของคนมอญเหล่านี้ มิใช่ปรากฏการณ์ที่เพิ่งเกิดขึ้นมา แต่เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ในสมัยอดีตตั้งแต่ช่วงคนมอญเสียดินแดนให้แก่พม่า โดยการย้ายถิ่นเข้ามาของคนมอญในอดีตและปัจจุบันจะแตกต่างกันที่ การยอมรับสถานภาพการย้ายถิ่นเข้ามาของคนมอญของรัฐบาล

ในการย้ายถิ่นเข้ามาในเมืองไทยของคนมอญในอดีต จากการศึกษาของสุภรณ์ โอเจริญ (2543) พบว่า ในอดีตคนมอญย้ายถิ่นเข้ามาเมืองไทยครั้งสำคัญ ๆ ถึง 4 ครั้ง คือ สมัยสมเด็จพระนเรศวร (พ.ศ.2133-2148) , สมัยสมเด็จพระนารายณ์ (พ.ศ.2199-2231) , สมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ.2275-พ.ศ.2301) และสมัยพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พ.ศ.2352-2367) การเข้ามาของคนมอญในแต่ละครั้ง ต่างได้รับการต้อนรับจากรัฐบาลไทยเป็นอย่างดี พร้อมทั้งได้จัดหาพื้นที่ให้ตั้งหลักแหล่งในสถานที่ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เช่น ที่จังหวัดปทุมธานี เมืองนครเขื่อนขันธ์ และ อ.พระนครศรีอยุธยา เป็นต้น

แต่ในทางกลับกันการเข้ามาของคนมอญในยุคปัจจุบัน จะต้องลักลอบเข้ามาในรูปแบบของแรงงานข้ามชาติที่ผิดกฎหมาย เป็นผลทำให้คนมอญเหล่านี้ต้องผ่านอุปสรรคต่าง ๆ มากมาย ในระหว่างการเดินทาง พร้อมทั้งต้องทนต่อการเอารัดเอาเปรียบจากขบวนการแรงงานข้ามชาติ ทั้งเครือข่ายที่อยู่ในประเทศพม่า และเครือข่ายที่อยู่ในประเทศไทย ที่คอยให้ช่วยเหลือในเรื่องการเดินทาง เพื่อให้สามารถเดินทางเข้ามาในประเทศไทยได้สะดวกขึ้น

ในการเดินทางเข้ามาของคนมอญเข้ามาสู่ประเทศไทยในปัจจุบันนี้ สามารถเข้ามาได้ในหลายช่องทางด้วยกัน โดยจากงานวิจัยของ โกสินทร์ บุญสร้าง (2539:37) พบว่า ช่องทางการเข้าสู่ประเทศไทยของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า เช่น อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย , อำเภอเชียงดาว (บ้านหนองอุก) อำเภอฝาง (ดอยอ่างขาง) อำเภอเวียงแหง (บ้าน เปียงหลวง) จังหวัดเชียงใหม่ , อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน , อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก , ด่านเจดีย์สามองค์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี , อำเภอเมือง จังหวัดระนอง

แต่คนมอญส่วนใหญ่ จะนิยมเข้ามาในเมืองไทยทางด้าน จังหวัดระนอง และด่านเจดีย์สามองค์ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นช่องทางที่อยู่ใกล้กับรัฐมอญ โดยวิธีการเดินทางเข้ามาจะมีความแตกต่าง

ต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศของช่องทางนั้น ๆ ถ้าเข้ามาในช่องทางอำเภอเมือง จังหวัด ระนอง จะมีแม่น้ำกั้นอยู่จึงต้องใช้การเดินทางโดยทางเรือ ส่วนช่องทางด่านเจดีย์สามองค์ อำเภอ สังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จะมีสภาพเป็นป่าทึบมีเทือกเขาสลับซับซ้อน ห่างไกลทุรกันดาร ทำให้ใช้วิธีการเดินเท้าเข้ามา ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการเดินทางที่ยาวนาน

หลังจากที่คนมอญเหล่านี้ย้ายถิ่นเข้ามาในประเทศไทยตามช่องทางต่าง ๆ แล้ว คนมอญส่วนใหญ่ก็จะเข้าไปทำงานในภาคใต้ เช่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งสาเหตุที่ทำให้มีแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานในจังหวัดเหล่านี้ เนื่องมาจากลักษณะของการประกอบอาชีพของคนใต้ ที่เน้นการทำประมงขนาดใหญ่และเกษตรกรรม เช่น สวนยางพารา สวนปาล์ม เป็นต้น โดยเฉพาะการทำสวนยางที่มีพื้นที่การเพาะปลูกเป็นจำนวนมาก เป็นผลทำให้มีความต้องการจ้างแรงงานเข้ามาทำงานในอาชีพนี้มากตามไปด้วย

อย่างไรก็ตามความต้องการแรงงานภายในพื้นที่อย่างเดียว ไม่ใช่เป็นเงื่อนไขที่เพียงพอที่ดึงดูดให้แรงงานเข้าไปรับจ้างกรีดยาง แต่ยังมีเงื่อนไขอื่น ๆ ที่เป็นเงื่อนไขประกอบที่สำคัญ นั่นก็คือ ราคาของพาราที่มีราคาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง สังเกตได้จากสถิติราคาของพาราตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543-2547 ดังนี้

ปี	แผ่นดิบ	เศษยาง
2543	21.50	7.92
2544	20.47	7.26
2545	27.25	10.92
2546	37.45	17.71
2547	44.20	20.99

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

เมื่อยางพารามีราคาสูงขึ้น ประกอบกับภายในพื้นที่ที่มีความต้องการแรงงานกรีดยาง เป็นผลทำให้มีบุคคลจำนวนมากมีความต้องการเข้ามาสู่อาชีพนี้ โดยจะมีทั้งแรงงานที่เป็นคนไทยเอง เช่น คนอีสาน และกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่อพยพเข้ามาหางานทำในประเทศไทย โดยในอดีตเจ้าของสวนยางจะนิยมจ้างแรงงานอีสานเข้ามาทำงาน ทั้งนี้เนื่องจากสามารถใช้ภาษาสื่อสารกันรู้เรื่อง ในส่วนของแรงงานต่างด้าวมีน้อยและเป็นแรงงานที่ผิดกฎหมาย

แต่มาถึงปัจจุบันนี้แรงงานอีสานเหล่านี้จะไม่ค่อยนิยมมารับจ้างกรีดยางมากนัก เพราะคนอีสานมีค่านิยมในการไปทำงานในต่างประเทศมากกว่า เช่น ประเทศญี่ปุ่น ซาอุดีอาระเบีย เป็นต้น โดยจากผลงานของยลทอง ศรีมงคล (2532) ได้กล่าวว่า คนงานไทยที่ไปทำงานยังต่างประเทศมีจำนวนมาก กล่าวคือ ในปี 2529 และ 2531 มีจำนวนสูงถึง 314,300 คน และ 301,000 คนตามลำดับ ซึ่งการไปทำงานต่างประเทศสามารถสร้างรายได้ดีกว่าทำงานในประเทศ

ในขณะเดียวกันเจ้าของสวนยางพาราจะนิยมจ้างแรงงานต่างด้าว เช่น คนมอญ มากกว่า เนื่องจากมีความขยัน สามารถจ้างแรงงานในราคาที่ถูกลงกว่า และรัฐบาลก็ยังอนุญาตให้คนมอญที่ลักลอบเข้ามาเหล่านี้มาทำงานภายในภาคการเกษตร ได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

โดยปกติทั่วไปแล้วการที่บุคคลจากที่หนึ่งย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่อีกที่หนึ่ง เพื่อความอยู่รอดในการดำรงชีวิตภายในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างไปจากเดิม ย่อมจะคาดการณ์ได้ว่าบุคคลต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมใหม่ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจที่จะศึกษาว่า คนมอญที่ย้ายถิ่นมาจากประเทศพม่าที่เข้ามาในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเหล่านี้ มีกระบวนการย้ายถิ่นเข้ามาอย่างไร และเมื่อเข้ามาอยู่ในเมืองไทยแล้ว คนมอญเหล่านี้ มีการปรับตัวในการดำรงชีวิตประจำวันอย่างไร

แม้จะมีการศึกษาในประเด็นดังกล่าวอยู่บ้างแล้ว แต่ก็ยังมีไม่มากนัก จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีการศึกษาการปรับตัวของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า แต่จะเป็นการศึกษาคนพม่าทุกเชื้อสาย โดยไม่มีการแยกศึกษาเฉพาะเชื้อสายใดเชื้อสายหนึ่ง เช่น ในงานวิจัยเรื่องการปรับตัวของแรงงานต่างด้าว : ศึกษาเฉพาะกรณีแรงงานในจังหวัดสมุทรสาคร (จันทนา ห่านรุ่งขโรทร 2542) กระบวนการปรับตัวและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งใจที่จะอยู่ถาวรของแรงงานอพยพจากประเทศพม่า : กรณีศึกษาจังหวัดเชียงราย (วันเพ็ญ วอกลาง 2541) และการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของแรงงานผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติชาวพม่าของวรรณิ ตั้งเสาวภาคย์ (2543) งานวิจัยเหล่านี้จะมุ่งศึกษาการปรับตัวของแรงงานพม่าโดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อมุ่งค้นหาว่าแรงงานต่างด้าวชาวพม่ามีการปรับตัวด้านใดบ้าง ปรับตัวได้ดีมากน้อยแค่ไหน และปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อการปรับตัวของแรงงานพม่า ทำให้การศึกษาปรากฏการณ์ดังกล่าวมีความสามารถสะท้อนภาพของกระบวนการของการปรับตัวที่มีความต่อเนื่องและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ในขณะเดียวกันพื้นที่ที่ทำการศึกษาของงานวิจัยเหล่านี้ ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาชาวพม่าที่อาศัยในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร เชียงราย และระนอง ซึ่งพื้นที่เหล่านี้จะอยู่ใกล้ชาย

แดนประเทศไทย - พม่า แต่ในขณะนี้ปรากฏว่ามีแรงงานชาวพม่า เชื้อสายมอญได้เข้าไปอาศัยอยู่ในพื้นที่ภาคใต้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีคนมอญเข้ามาประกอบอาชีพกรีดยางเป็นจำนวนมาก เมื่อคนมอญเหล่านี้ย้ายถิ่นเข้ามา มีใ้หมายควมว่าคนมอญจะเคลื่อนย้ายมาเฉพาะร่างกายเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ในการเคลื่อนย้ายของร่างกายจะนำพาวัฒนธรรมในพื้นที่ดั้งเดิมติดตัวมาด้วย ดังนั้นผลพวงที่ตามมาของการย้ายถิ่นของบุคคลเหล่านี้ ก็คือ เกิดความแตกต่างในการดำเนินชีวิตทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ระหว่างพื้นที่ดั้งเดิมที่คนมอญเคยอาศัยอยู่ กับพื้นที่ใหม่ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจจะศึกษาว่า คนมอญเหล่านี้จะมีการปรับตัวเพื่อจะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมใหม่อย่างไร โดยที่การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะสะท้อนให้เห็นชีวิตประจำวันของคนมอญในบริบทของสวนยางพารา ให้ได้มีการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับชีวิตของคนกลุ่มนี้มากขึ้น

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษากระบวนการย้ายถิ่นเข้ามาในประเทศไทย ของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า เชื้อสายมอญ ในบริบทสวนยาง จ. สุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาถึงวิถีการดำรงชีวิตที่ตามมาจากการย้ายถิ่น เช่น การปรับตัวในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการย้ายถิ่น ของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า เชื้อสายมอญที่เข้ามาทำอาชีพรับจ้างกรีดยางเพิ่มขึ้น
2. อาจจะนำไปเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่จะนำข้อมูลไปใช้ในการกำหนดนโยบาย และการแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกี่ยวข้องกับคนกลุ่มนี้ได้เหมาะสมยิ่งขึ้น